EUROOPA KOHTU OTSUS (esimene koda)

3. märts 2011 *

Kohtuasjas C-437/09,

mille ese on EÜ artikli 234 alusel Tribunal de grande instance de Périgueux (Prantsusmaa) 27. oktoobri 2009. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 9. novembril 2009, menetluses

AG2R Prévoyance

versus

Beaudout Père et Fils SARL,

EUROOPA KOHUS (esimene koda),

koosseisus: koja esimees A. Tizzano, kohtunikud J.-J. Kasel, A. Borg Barthet, E. Levits (ettekandja) ja M. Safjan,

* Kohtumenetluse keel: prantsuse.

kohtujurist: P. Mengozzi,
kohtusekretär: ametnik R. Şereş,

arvestades kirjalikus menetluses ja 30. septembri 2010. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

– AG2R Prévoyance, esindajad: advokaadid J. Barthélémy ja O. Barraut,

– Beaudout Père ja Fils SARL, esindaja: advokaat F. Uroz,

– Prantsuse valitsus, esindaja: J. Gstalter,

– Belgia valitsus, esindajad: J.-C. Halleux ja C. Pochet,

– Saksamaa valitsus, esindajad: J. Möller ja N. Graf Vitzthum,

– Euroopa Komisjon, esindajad: F. Castillo de la Torre ja P. J. O. Van Nuffel,

kuulanud 11. novembri 2010. aasta kohtuistungil ära kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus käsitleb EÜ artiklite 81 ja 82 tõlgendamist.

2 Taotlus on esitatud vaidluse raames, mille pooled on Prantsuse sotsiaalkindlustusseadustikuga reguleeritav kindlustusasutus AG2R Prévoyance (edaspidi „AG2R") ja Beaudout Père et Fils SARL (edaspidi „Beaudout") ning mis tekkis viimase keeldumise tõttu liituda tervishoiukulude täiendava hüvitamise skeemiga, mida Prantsuse käsitööndusliku pagaritoodete tootmise sektoris haldab AG2R.

Siseriiklikud õigusnormid

3 Prantsusmaal kaetakse töötajate haiguse või õnnetusega seotud tervishoiukulud osaliselt sotsiaalkindlustuse põhiskeemist. See osa kuludest, mis jääb kindlustatu kanda, võidakse osaliselt hüvitada täiendava ravikindlustuse arvelt.

4 Teatava tegevusala töötajate liitumine niisuguse täiendava kindlustusega võib olla ette nähtud kokkuleppes või kollektiivlepingus, mille tööandjate ja töötajate esindajad on allkirjastanud.

5 Sotsiaalkindlustusseadustiku artiklis L 911-1 on sätestatud:

„Välja arvatud juhul, kui need on kehtestatud õigus- või haldusnormides, määratletakse töötajate, endiste töötajate ja nõudeõigusega isikute tagatised, mida nad saavad lisaks sotsiaalkindlustuse korraldusest tulenevatele tagatistele, kindlaks kollektiivlepingutes või -kokkulepetes pärast ettevõtte juhi pakutud kokkuleppe projekti ratifitseerimist enamuse huvitatud isikute poolt või ettevõtte juhi ühepoolse otsusega, mis on üles tähendatud kirjalikus dokumendis, mille ta annab igale huvitatud isikule."

6 Sotsiaalkindlustusseadustiku artikliga L. 912-1 on loodud süsteem, mille kohaselt on liitumine tervishoiukulude täiendava hüvitamise skeemiga kohustuslik. See artikkel näeb ette:

„Artiklis L. 911-1 nimetatud kutsealasisesed või kutsealade vahelised kokkulepped näevad ette riskide vastastikuse kindlustamise, korraldades nende riskide kindlustamist ühes või mitmes 31. detsembri 1989. aasta seaduse nr 89-1009, millega tugevdatakse teatavate riskide vastu kindlustatud isikutele pakutavaid tagatisi, artiklis 1 nimetatud asutuses või ühes või mitmes kindlustusseadustiku artiklis L. 370-1 nimetatud asutuses, millega peavad liituma nende kokkulepete kohaldamisalasse jäävad ettevõtjad, kusjuures need kokkulepped sisaldavad sätet, milles on määratud kindlaks, missugustel tingimustel ja kui tihti võib riskide vastastikuse kindlustamise korda uuesti läbi vaadata. Kahe läbivaatamise vahele ei või jääda üle viie aasta.

Kui esimeses lõigus nimetatud kokkuleppeid kohaldatakse ettevõtja suhtes, kes liitus või sõlmis enne nende jõustumise kuupäeva lepingu mõne teise asutusega kui kokkulepetes ette nähtud asutus, et kindlustada isikud samade riskide vastu samaväärsel tasemel, kohaldatakse tööseadustiku artikli L. 132-23 teist lõiku."

7 8. augusti 1994. aasta seadusega nr 94-678 (*Journal Officiel de la République Française* nr 184, 10.8.1994) muudetud 31. detsembri 1989. aasta seaduse nr 89-1009 artikli 1 kohaselt võivad kindlustustegevusega tegelda ainult kindlusettevõtjad, sotsiaalkindlustusseadustiku või maaelu seadustiku reguleeritavad kindlustusasutused või vastastikused kindlustusseltsid.

8 Sotsiaalkindlusseadustiku artiklis L. 931-1 on sellega seoses täpsustatud, et kindlustusasutused on eraõiguslikud mittetulunduslikud juriidilised isikud, mida juhivad võrdsel arvul selle seadustiku artiklis L 931-3 määratletud liitunud liikmed ja osalevad liikmed. Nende tegevusalaks on kindlustamine õnnetuste ja haigusega seotud isikukahju riski vastu.

9 Sotsiaalkindlustusseadustiku artikli L 932-9 viienda lõigu kohaselt ei saa kindlustusasutus, kellele on ülesandeks tehtud kindlustusskeemi haldamine, sellele asutusele maksete tasumata jätmise korral tagatisi peatada ega ettevõtja liitumist lõpetada.

10 Tööseadustiku artikli L. 132-23 on ette nähtud, et juhtudel, mil majandusharu või kutsealasiseseid või kutsealade vahelisi kokkuleppeid kohaldatakse ettevõtja suhtes pärast seda, kui sõlmiti kehtivad kokkulepped, mille üle peeti läbirääkimisi, kohandatakse neid kokkuleppeid vastavalt.

11 Tööseadustiku artikkel L 133-8 näeb ette:

„Artiklis L 133-1 nimetatud asutuste taotlusel või töövaldkonna ministri algatusel võib töövaldkonna ministri määrusega pärast artiklis L 136-1 ette nähtud kollektiivläbirääkimiste riikliku komisjoni põhjendatud arvamuse saamist majandusharu lepingu või kutsealasiseste või kutsealade vaheliste kokkulepete sätted, mis vastavad eelmises jaotises kindlaks määratud eritingimustele, muuta kohustuslikuks kõikidele nimetatud lepingu või kokkuleppe kohaldamisalasse kuuluvatele töötajatele ja tööandjatele.

Töövaldkonna minister, kelle poole on pöördutud eelmises lõigus nimetatud taotlusega, peab kohustuslikus korras ja viivitamata algatama laiendamismenetluse.

Lepingu või kokkuleppe õiguslikke tagajärgi laiendatakse nimetatud lepingus või kokkuleppes ette nähtud tähtaja jooksul ja tingimustel.

Töövaldkonna minister võib siiski pärast kollektiivläbirääkimiste riikliku komisjoni põhjendatud arvamuse saamist jätta laiendamise alt välja klauslid, mis on vastuolus kehtivate õigus- ja haldusaktidega, ning need, mis on võimalik lepingust või kokkuleppest eraldada selle ülesehitust muutmata ja mis ei vasta asjaomase kohaldamisala majandusharu või -harude olukorrale. Samadel tingimustel võib ta – kui kehtivatest õigus- ja haldusaktidest ei tulene teisiti – laiendada klausleid, mis on nimetatud akte arvestades ebatäielikud."

12 Syndicat des patrons boulangers (Pagaritööstusettevõtjate ametiühing) ja selle sektori töötajate erinevad ametiühingud leppisid käsitööonduslike pagaritöökodade ja pagari-kondiitritöökodade 19. aprilli 1978. aasta riikliku kollektiivlepingu 24. aprilli 2006. aasta lisas, millega loodi „tervishoiukulude täiendava hüvitamise skeem" käsitööndusliku pagaritoodete tootmise sektoris (edaspidi „lisa nr 83"), kokku järgmises:

„*Artikkel 1*

Kohaldamisala

Käesolevat lisa kohaldatakse kõikide käsitööonduslike pagaritöökodade ja pagari-kondiitritöökodade kollektiivlepingu kohaldamisalasse kuuluvate ettevõtjate suhtes.

Artikkel 2

Ühinemine – Liitumine

Alates käesoleva lisa jõustumisest peavad ettevõtjad kindlustama oma töötajad kindlustusasutuses spetsiaalse liitumisvormi allkirjastamisega.

[…]

Artikkel 3

Kindlustatud isikud

Käesoleva lisaga luuakse kohustuslik „tervishoiukulude täiendava hüvitamise skeem" kõikide töötajate huvides, kes kuuluvad käesoleva lisa artiklis 1 nimetatud ettevõtetesse ja kes on samas ettevõttes töötanud kuu aega.

Kui töötajal on täitunud nõutud töötamise aeg, võib talle skeemi kohaldada tagasiulatuvalt ettevõttes tööle asumise kuupäevast.

[…]

Artikkel 4

Tagatised

Käesoleva skeemi tagatised määratakse kindlaks skeemi loomise ajal kehtivate ravikindlustust reguleerivate õigus- ja haldusnormide alusel. Need tagatised vaadatakse vajadusel nende õigusaktide muutmise korral läbi viivitamata.

Täiendav skeem katab tagatisperioodil kõik toimingud ja jooksvad kulud, mis hüvitati või arvati konkreetsel isikul sotsiaalkindlustuse põhiskeemist maha haigust, tööõnnetusi ja kutsehaigusi ning rasedust ja sünnitust käsitlevate õigusaktide kohaselt, ning toimingud ja kulud, mida see viimane ei kata ja mis on sõnaselgelt nimetatud lisas toodud tagatisi käsitlevas tabelis.

[…]

Artikkel 5

Makse ja selle jaotus

„Tervishoiukulude täiendava hüvitamise" skeemi maksed on väljendatud protsendina sotsiaalkindlustuse igakuisest piirmäärast.

Üldskeemi puhul on 2007. aastal kohaldatavale sotsiaalkindlustuse piirmäärale vastava makse suurus 40 [eurot] kuus töötaja kohta ja Alsace-Moselle'i skeemi puhul 32 [eurot].

Sama protsendimäära kohaldatakse aastal 2008.

Pärast skeemi kohaldamise teist aastat peavad allakirjutanud pooled makse uuesti läbi vaatama, arvestades skeemi tulemusi ning tervishoiukulude ning maksu-, sotsiaal- ja ravikindlustuse alaste õigus- ja haldusnormide arengut.

[...]

Maksest 50% tasub tööandja ja 50% töötaja.

[...]

Pariteetselt moodustatud komisjon tuleb kokku vähemalt korra aastas, et vaadata läbi skeemi tulemused ja seda skeemi puudutava statistika ja asjaolud, mida tal võib vaja minna.

[...]

Artikkel 13

Kindlustusasutuse nimetamine

Käesoleva skeemi kindlustusasutuseks nimetatakse AG2R Prévoyance […]

Skeemi vastastikuse kindlustamise korraldamise viisi vaatab koosolekul läbi sektori riiklik pariteetselt moodustatud komisjon […] viie aasta jooksul alates käesoleva lisa jõustumisest.

[…]

Artikkel 14

Vahetustingimus

„Tervishoiukulude täiendava hüvitamise" skeemiga liitumine on kõikidele käsitöönduslike pagaritöökodade ja pagari-kondiitritöökodade riikliku kollektiivlepingu kohaldamisalasse kuuluvatele ettevõtjatele ja nende ettevõtjate töötajate liitumine nimetatud kindlustusasutusega kohustuslik alates lisa artiklis 16 märgitud jõustumise kuupäevast.

Sel eesmärgil saadetakse asjaomastele ettevõtjatele liitumisleping ja liitumisvormid.

Need sätted on kohaldatavad ka ettevõtjatele, kes on juba sõlminud tervishoiukulude täiendava hüvitamise lepingu mõnes muus kindlustusasutuses samasuguste või suuremate tagatistega kui need, mis on määratud kindlaks käesolevas lisas.

[…]".

13 Artikli 16 kohaselt jõustus lisa nr 83 1. jaanuaril 2007.

14 Lisa nr 83 6. septembri 2006. aasta lisa nr 1 artikkel 1 näeb muu hulgas ette, et kindlustusasutus säilitab ravikindlustuse isikutele, kes on kindlustatud surnud kindlustatud isiku kaudu, vähemalt 12 kuu jooksul alates viimase surmast, nõudmata vastutasuks maksete tegemist.

15 Lisa nr 83 21. juuli 2009. aasta lisa nr 5 artikliga 2 lisatakse sellesse artikkel 4 *bis* „Tervishoiukulude täiendava hüvitamise skeemi õiguste säilitamine". See artikkel 4 *bis* on sõnastatud järgmiselt:

„Viimase töölepingu lõpetamise või lõppemise korral, mis ei ole tingitud eriti raskest rikkumisest ja mis annab õiguse hüvitistele kohustuslikust töötuskindlustusskeemist, säilitatakse lisas nr 83 ette nähtud töötaja tervishoiukulude täiendava hüvitamise skeemi tagatised […]

[…]

Tagatised säilitatakse alates töölepingu lõppemise kuupäevale järgnevast päevast, tingimusel et ettevõtja oli selle nõuetekohaselt nimetatud kindlustusandja juures deklareerinud.

Tagatised säilitatakse maksimaalselt perioodi jooksul, mis vastab töötaja viimasele töölepingu kestusele selles ettevõttes, ning seda perioodi arvestatakse tervetes kuudes, selle maksimumkestus on 9 kuud.

[…]

Sellisest mehhanismist tulenevat tagatiste säilitamist rahastatakse ettevõtjate ja töötavate töötajate maksetest […]”.

16 16. oktoobri 2006. aasta määruse, millega laiendati lisa käsitöönduslike pagaritöökodade ja pagari-kondiitritöökodade riiklikule kollektiivlepingule, artikli 1 kohaselt:

„Lisa nr 83 sätted on muudetud kohustuslikuks kõikidele 19. märtsi 1976. aasta käsitööndusliku pagari- ja kondiitritöökodade (käsitööndusliku ettevõtjad) riikliku kollektiivlepingu kohaldamisalasse kuuluvatele tööandjatele ja töötajatele […]”.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

17 Beaudout on täiendava ravikindlustuse osas liitunud alates 10. oktoobrist 2006 muu kindlustusettevõtjaga kui AG2R.

18 Kuna Beaudout keeldus liitumast AG2R-i skeemiga, esitas viimane tema vastu hagi eelotsusetaotluse esitanud kohtule, et see kohus määraks, et ta peab liituma õige asutusega ja tasuma tagantjärele maksed.

19 Teise võimalusena vaidlustas põhikohtuasja kostja lisa nr 83 õiguspärasuse.

20 Lükanud tagasi tema argumendid selle lisa kooskõla kohta siseriikliku õigusega, püüdis eelotsusetaotluse esitanud kohus võrrelda talle hindamiseks esitatud juhtumit juhtumiga, milles Euroopa Kohus tegi 21. septembri 1999. aasta otsuse kohtuasjas C-67/96: Albany (EKL 1999, lk I-5751).

21 Nimetatud kohus tuvastas, et vastupidi selles asjas arutluse all olnud pensionifondile, millega liitumine oli kohustuslik, kuid sellest liitumisest võis vabastada, ei ole lisas nr 83 ega sotsiaalkindlustusseadustiku artiklis L. 912-1 ette nähtud mis tahes vabastust põhikohtuasjas vaatluse all oleva tervishoiukulude täiendava kindlustamise skeemiga liitumisest.

22 Kuna Tribunal de grande instance de Périgueux leidis, et neil asjaoludel eeldab tema menetluses oleva vaidluse lahendamine liidu õiguse tõlgendamist, siis otsustas ta menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„[K]as täiendava ravikindlustusskeemiga kohustusliku liitumise kord, nagu on ette nähtud sotsiaalkindlustusseadustiku artiklis L 912-1, ja lisa, mille ametiasutused muutsid teatava valdkonna tööandjaid ja töötajaid esindavate organisatsioonide taotlusel kohustuslikuks ja mis näeb ette liitumise üheainsa asutusega, mis on nimetatud täiendava ravikindlustusskeemi haldamiseks, ilma et asjassepuutuva valdkonna ettevõtjatel oleks võimalus saada liitumisest vabastust, on kooskõlas EÜ artiklitega 81 ja 82 või kas need annavad nimetatud asutusele turgu valitseva seisundi, mida kuritarvitatakse[?]"

Euroopa Kohtu hinnang

23 Kõigepealt tuleb rõhutada, et kuigi eelotsusetaotluse esitatud küsimuses palutakse Euroopa Kohtul tõlgendada põhikohtuasja asjaoludest lähtuvalt EÜ artikleid 81 ja 82, mis on nüüd vastavalt ELTL artiklid 101 ja 102 ning mis käsitlevad ettevõtjate tegevust, nähtub eelotsusetaotlusest, et see kohus soovib sisuliselt teada, kas ametiasutuste otsus, millega muudetakse konkreetse sektori tööandjaid ja töötajaid esindavate organisatsioonide taotlusel kohustuslikuks kollektiivsete läbirääkimiste tulemusena sündinud kokkulepe, millega nähakse ette kohustuslik liitumine tervishoiukulude täiendava hüvitamise skeemiga, mida haldab selleks nimetatud asutus, ilma et sellest liitumisest oleks võimalik vabastada, on kooskõlas liidu õigusega.

24 Ent olgu meenutatud, et ELTL artikkel 101 koostoimes ELL artikli 4 lõikega 3 kohustab liikmesriike mitte võtma ega säilitama seaduse või määrusena võetavaid meetmeid, mis võivad kõrvaldada ettevõtjate suhtes kohaldatavate konkurentsieeskirjade kasuliku mõju (vt eelkõige eespool viidatud kohtuotsus Albany, punkt 65; 21. septembri 1999. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-115/97–C-117/97: Brentjens', EKL 1999, lk I-6025, punkt 65, ja 21. septembri 1999. aasta otsus kohtuasjas C-219/97: Drijvende Bokken, EKL 1999, lk I-6121, punkt 55).

25 Lisaks sätestab ELTL artikli 106 lõige 1, endine EÜ artikli 86 lõige 1, et riigi osalusega äriühingute ja nende ettevõtjate puhul, kellele liikmesriigid annavad eri- või ainuõigused, ei jõusta ega säilita liikmesriigid mingeid meetmeid, mis on vastuolus aluslepingute eeskirjadega, eelkõige nendega, mis on sätestatud ELTL artiklis 18 ja ELTL artiklites 101–109, kui ELTL artikli 106 lõikest 2 ei tulene teisiti.

26 Kuid Euroopa Kohtu ülesanne on tõlgendada kõiki liidu õiguse sätteid, mida siseriiklikud kohtud vajavad oma kohtuasjade lahendamiseks, isegi kui need kohtud ei ole selliseid sätteid Euroopa Kohtule esitatud küsimustes otseselt maininud (vt selle kohta 8. märtsi 2007. aasta otsus kohtuasjas C-45/06: Campina, EKL 2007, lk I-2089, punkt 31, ja 5. märtsi 2009. aasta otsus kohtuasjas C-350/07: Kattner Stahlbau, EKL 2009, lk I-1513, punktid 25 ja 26).

27 Seega tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtule tarviliku vastuse andmiseks võtta seisukoht, et nimetatud kohtu esitatud küsimus käsitleb ELTL artiklite 101 ja 102 tõlgendamist koostoimes vastavalt ELL artikli 4 lõikega 3 ja ELTL artikliga 106.

ELTL artikli 101 koostoimes ELL artikli 4 lõikega 3 tõlgendamine

28 Ümbersõnastatud eelotsuse küsimuse sellele osale vastamiseks tuleb kõigepealt uurida, kas teatud kutseala tööandjaid ja töötajaid esindavate organisatsioonide otsus nimetada tervishoiukulude täiendava hüvitamise skeemi haldamise eest vastutav asutus ning taotleda, et ametiasutused muudaks selle skeemiga liitumise kohustuslikuks kõikidele selle ala töötajatele, võib kuuluda mõiste „ettevõtjatevahelised kokkulepped, ettevõtjate ühenduste otsused ja kooskõlastatud tegevus" alla, mis on keelatud ELTL artikli 101 lõikega 1.

29 Sellega seoses tuleb esiteks meenutada, et Euroopa Kohus on otsustanud, et tööturu osapoolte kollektiivsete läbirääkimiste raames tööhõive ja töötingimuste parandamiseks sõlmitud kokkuleppeid tuleb käsitelda nii, et need ei kuulu oma laadi ja eseme tõttu ELTL artikli 101 lõike 1 kohaldamisalasse (vt selle kohta eespool viidatud

kohtuotsus Albany, punkt 60; eespool viidatud kohtuotsus Brentjens', punkt 57; eespool viidatud kohtuotsus Drijvende Bokken, punkt 47; 12. septembri 2000. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-180/98–C-184/98: Pavlov jt, EKL 2000, lk I-6451, punkt 67, ning 21. septembri 2000. aasta otsus kohtuasjas C-222/98: van der Woude, EKL 2000, lk I-7111, punkt 22).

30 Seega tuleb uurida, kas tulenevalt niisuguse kokkuleppe laadist või esemest, nagu on vaatluse all põhikohtuasjas, on selle kokkuleppe väljajätmine ELTL artikli 101 lõike 1 kohaldamisalast põhjendatud.

31 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu kaalutlustest tuleneb esiteks, et põhikohtuasjas vaadeldav kokkulepe sõlmiti kollektiivlepingu lisana ning on seega Prantsuse käsitööndusliku pagaritoodete tootmise sektori tööandjaid ja töötajaid esindavate organisatsioonide kollektiivsete läbirääkimiste tulemus.

32 Mis puudutab teiseks selle eset, siis luuakse kokkuleppega konkreetses sektoris tervishoiukulude täiendava hüvitamise skeem, mis aitab kaasa töötajate töötingimuste parandamisele mitte ainult nii, et tagab neile vajalikud vahendid haiguse, tööõnnetuste, kutsehaiguste ning raseduse ja sünnitusega seotud kulude tasumiseks, vaid ka nii, et vähendab kulutusi, mis kollektiivlepingu puudumisel oleksid jäänud töötajate endi kanda.

33 Seda järeldust ei mõjuta asjaolu, et niisuguse kokkuleppega liitumine on kohustuslik liikmesriigi asjaomase sektori kõigile ettevõtjatele, kuna erinevalt kokkuleppest, mis oli vaidluse all põhikohtuasjas, milles tehti eespool viidatud kohtuotsus Albany, ei näe see ette liitumisest vabastust.

34 Nimelt ei võtnud Euroopa Kohus esiteks selles kohtuotsuses arvesse selles kohtuasjas asjassepuutuva pensionifondiga liitumisest vabastuse võimalusi, et tõlgendada EÜ asutamislepingu artikli 85 lõiget 1, millele praegu vastab ELTL artikli 101 lõige 1.

35 Teiseks tuleneb eespool viidatud kohtuotsuse van der Woude punktidest 26 ja 27, et ELTL artikli 101 lõike 1 kohaldamisalast jääb välja ravikindlustusskeemi käsitlev kollektiivleping, millega nimetati selle skeemiga liitumise korral üksainus asutus, välistades seega mis tahes võimaluse liituda konkureerivate asutustega.

36 Seetõttu tuleb tõdeda, et niisugune kokkulepe nagu lisa nr 83 ei kuulu oma laadi ja eseme tõttu ELTL artikli 101 lõike 1 kohaldamisalasse.

37 Teiseks tuleneb väljakujunenud kohtupraktikast, et kuigi ELTL artikkel 101 käsitleb iseenesest üksnes ettevõtjate käitumist, mitte liikmesriikide seadusandlikke või haldusmeetmeid, paneb nimetatud artikkel koosmõjus ELL artikli 4 lõikega 3 liikmesriikidele kohustuse hoiduda võtmast või jõus hoidmast seadusandlikke või haldusmeetmeid, mis võiksid välistada ettevõtjatele kohaldatavate konkurentsieeskirjade kasuliku mõju. Nii on see juhul, kui liikmesriik nõuab või soodustab ELTL artikliga 101 vastuolus olevate keelatud kokkulepete sõlmimist või tugevdab nende mõju või kui ta võtab oma õigusnormidelt nende riikliku iseloomu, delegeerides eraõiguslikele ettevõtjatele vastutuse majandusvaldkonda mõjutavate otsuste langetamise eest (vt selle kohta 18. juuni 1998. aasta otsus kohtuasjas C-35/96: komisjon *vs*. Itaalia, EKL 1998, lk I-3851, punktid 53 ja 54; 18. juuni 1998. aasta otsus kohtuasjas C-266/96: Corsica Ferries France, EKL 1998, lk I-3949, punktid 35, 36 ja 49, ning eespool viidatud kohtuotsus Albany, punkt 65).

38 Sellega seoses tuleb märkida, et kuna käesoleva kohtuotsuse punktist 36 nähtub, et niisugune kokkulepe nagu lisa nr 83 ei kuulu ELTL artikli 101 lõike 1 kohaldamisalasse, siis võivad ametiasutused selle kohustuslikuks muuta isikutele, kes ei ole sellega formaalselt seotud (vt analoogia alusel eespool viidatud kohtuotsus Albany, punkt 66; eespool viidatud kohtuotsus Brentjens', punkt 66, ja eespool viidatud kohtuotsus Drijvende Bokken, punkt 56).

39 Seega tuleb ümbersõnastatud küsimuse esimesele osale vastata, et ELTL artiklit 101 koosmõjus ELL artikli 4 lõikega 3 tuleb tõlgendada nii, et see ei keela teha ametiasutustel otsust, millega muudetakse konkreetse sektori tööandjaid ja töötajaid esindavate organisatsioonide taotlusel kohustuslikuks kollektiivsete läbirääkimiste tulemusena sündinud kokkulepe, millega nähakse ette kõikide selle sektori ettevõtjate liitumine ilma vabastuse võimaluseta tervishoiukulude täiendava hüvitamise skeemiga.

ELTL artikli 102 koosmõjus artikliga 106 tõlgendamine

ELTL artikli 102 tähenduses ettevõtjaks kvalifitseerimine

40 Seoses ELTL artikli 102 tõlgendamisega tuleb kindlaks teha, kas niisugune asutus nagu AG2R on ettevõtja selle sätte tähenduses.

41 Selles osas tuleb meenutada, et liidu konkurentsiõiguse kontekstis hõlmab mõiste „ettevõtja" mis tahes majandustegevusega tegelevat üksust, sõltumata tema õiguslikust vormist ja rahastamisviisist (vt eelkõige 23. aprilli 1991. aasta otsus kohtuasjas C-41/90: Höfner ja Elser, EKL 1991, lk I-1979, punkt 21, ning 11. detsembri 2007. aasta otsus kohtuasjas C-280/06: ETI jt, EKL 2007, lk I-10893, punkt 38).

42 Väljakujunenud kohtupraktikast nähtub, et majandustegevus on igasugune tegevus, mis seisneb kaupade või teenuste pakkumises teataval turul (vt eelkõige 22. jaanuari 2002. aasta otsus kohtuasjas C-218/00: Cisal, EKL 2002, lk I-691, punkt 23).

43 Käesoleval juhul nähtub sotsiaalkindlustusseadustiku artiklist L 931-1, et AG2R, kelle tegevust kindlustusasutusena reguleerib nimetatud seadustik, on mittetulunduslik eraõiguslik isik ja tema ese on kindlustada õnnetuste ja haigustega seotud isikukahju vastu. Sellest tulenevalt ei saa niisugune asutus sama seadustiku artikli L 932-9 kohaselt esiteks tagatisi peatada ega ettevõtja liitumist lõpetada seetõttu, et viimane ei ole makseid tasunud. Teiseks, kui käsitööonduslike pagaritöökodade ja pagari-kondiitritöökodade riikliku kollektiivlepingu kohaldamisalasse kuuluvad ettevõtjad on kohustatud liituma AG2R-i hallatava skeemiga, tuleneb sellest vastavalt, et AG2R on omalt poolt kohustatud vastavalt lisale nr 83 kindlustama kõik nende ettevõtjate töötajad, sõltumata kindlustatavast riskist, ja seda ühtse määraga maksete eest, millest poole maksab tööandja ja poole töötaja, olenemata ettevõtja suurusest või kindlustatud töötaja palgast.

44 Järelikult, kuna niisugune tervishoiukulude täiendava hüvitamise skeem, nagu on vaatluse all põhikohtuasjas, näeb ette kohustusliku täiendava sotsiaalkaitse kõigile majandussektori töötajatele, siis taotleb see skeem sotsiaalset eesmärki.

45 Kindlustusskeemi sotsiaalne eesmärk ei ole siiski iseenesest piisav, et välistada asjaomase tegevuse kvalifitseerimist majandustegevuseks (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus Albany, punkt 86; eespool viidatud kohtuotsus Pavlov jt, punkt 118; eespool viidatud kohtuotsus Cisal, punkt 37, ja eespool viidatud kohtuotsus Kattner Stahlbau, punkt 42).

46 Tuleb veel täpsemalt uurida, kas esiteks võib leida, et selle skeemiga rakendatakse solidaarsuse põhimõtet, ja teiseks, kas skeem on selle loonud riigi järelevalve all, sest need on tegurid, mis võivad konkreetse tegevuse majandusliku laadi välistada (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus Kattner Stahlbau, punkt 43 ja seal viidatud kohtupraktika).

– Solidaarsuse põhimõtte rakendamine

47 Mis puudutab solidaarsuse põhimõtte rakendamist, siis nähtub põhikohtuasjas vaadeldava skeemi üldisest hindamisest esiteks, et skeemi rahastatakse kindlasummalistest maksetest ja seega ei sõltu nende määr kindlustatavast riskist.

48 Nimelt on vastavalt lisa nr 83 artikli 5 teisele lõigule makse ühtseks suuruseks määratud 40 eurot, millest poole maksab tööandja ja poole töötaja.

49 See skeem ei võta seega arvesse niisuguseid asjaolusid nagu vanus, tervislik seisund või kindlustatud töötaja töökohaga seotud erilised riskid.

50 Järelikult ei ole AG2R-i pakutavad teenused ja kindlustuse ulatus proportsionaalsed tasutud maksete suurusega.

51 Teiseks pakutakse teenuseid teatud juhtudel sõltumata tasumisele kuuluvate maksete tasumisest. See tuleneb kõigepealt lisa nr 83 artikli 3 teisest lõigust, mis sätestab, et kui töötajal täitub minimaalne ühekuune töötamise aeg, mis on nõutud selle skeemiga liitumiseks, võib talle skeemi kohaldada tagasiulatuvalt. Edasi, selle lisa artikli 4 *bis* kohaselt säilitatakse ravikindlustus teatud aja jooksul pärast kindlustatud isiku töölepingu lõpetamist. Viimaseks, lisa nr 83 6. septembri 2006. aasta lisa nr 1 artikkel 1 näeb ette kindlustuse säilitamise isikutele, kes on kindlustatud surnud kindlustatud isiku kaudu, vähemalt 12 kuu jooksul pärast viimase surma.

52 Kõiki neid asjaolusid arvestades ilmneb, et põhikohtuasjas vaadeldavat tervishoiukulude täiendava hüvitamise skeemi iseloomustab kõrge solidaarsuse tase.

– Riigi järelevalve

53 Selle kindlakstegemiseks, kas majandustegevusega tegeleva ettevõtja määratlus on kohaldatav niisugusele asutusele, nagu on asjassepuutuv põhikohtuasjas, tuleb analüüsida riigi poolt selle skeemi toimimise üksikasjalike eeskirjade üle teostatava kontrolli ulatust.

54 Kõnealusel juhul on esiteks vastavalt sotsiaalkindlustusseadustiku artiklile L 911-1 tunnustatud tööturu osapoolte õigust määrata ise kollektiivlepingutes või- kokkulepetes kindlaks kollektiivsed tagatised, mida võimaldatakse töötajatele ja nõudeõigusega isikutele, lisaks nendele, mis tulenevad sotsiaalkindlustuse korraldusest.

55 Teiseks on sama seadustiku artiklis L 912-1 märgitud, et need kokkulepped sisaldavad klauslit, mis näeb ette, millistel tingimustel ja kui tihti peavad tööturu osapooled läbi vaatama riskide vastastikuse kindlustamise korraldamise üksikasjalikud eeskirjad.

56 Kolmandaks on tööseadustiku artikli L 133-8 kohaselt niisuguste kokkulepete sätete kohustuslikuks muutmiseks kõikidele töötajatele ja tööandjatele, kelle suhtes need on kohaldatavad, vajalik ministri määrus.

57 Just selles õiguslikus raamistikus on põhikohtuasjas asjassepuutuva skeemi toimimise üksikasjalike eeskirjade järelevalve ülesanne teatud mööndustega pandud käsitöönduslikku pagaritoodete tootmise sektori tööandjate ja töötajate esindajatele.

58 Selles kontekstis näeb lisa nr 83 nendele esindajatele ette esmatähtsa rolli, kuna lisa artikli 13 teise lõigu kohaselt peab samuti võrdsel arvul tööandjate ja töötajate esindajatest moodustatud komisjon viie aasta jooksul pärast selle lisa jõustumist läbi vaatama asjaomase skeemi riskide vastastikuse kindlustamise korraldamise üksikasjalikud eeskirjad. Lisaks näeb selle lisa artikli 5 neljas lõik ette, et pärast skeemi kohaldamise teist aastat peavad allakirjutanud pooled makse suuruse uuesti läbi vaatama. Samas artiklis on täpsustatud, et pariteetselt moodustatud komisjon vaatab korra aastas läbi skeemi tulemused.

59 Muud AG2R-i tervishoiukulude täiendava hüvitamise skeemi haldajana nimetamise tingimused lubavad siiski asuda seisukohale, et sellel asutusel on teatud autonoomia.

60 Esiteks näeb sotsiaalkindlustusseadustiku artikkel L 911-1 ette, et töötajate täiendavad kollektiivsed tagatised võib kehtestada eri viisil. Kollektiivleping on selles kontekstis tööturu osapoolte valik, kuna see säte lubab niisuguse kindlustuse korraldada ka ettevõtja tasandil, mitte kogu tegevusala tasandil.

61 Teiseks võib seadusega nr 94-678 muudetud seaduse nr 89-1009 artikli 1 kohaselt kindlustustegevuse usaldada mitte ainult kindlustusasutustele ja vastastikustele kindlustusseltsidele, vaid ka kindlustusettevõtjatele.

62 Nendest asjaoludest tuleneb, et tööturu osapooled ei ole kohustatud nimetama AG2R-i, et ta tagaks niisuguse tervishoiukulude täiendava hüvitamise skeemi haldamise, nagu on vaatluse all põhikohtuasjas, ning AG2R ei ole kohustatud tegelikult niisuguse skeemi haldamist enda peale võtma.

63 Neil asjaoludel väidab Beaudout oma märkustes, et on olemas muud kindlustusasutused ja kindlustusseltsid, kes enne lisaga nr 83 AG2R-i nimetamist pakkusid selle asutuse pakutavate teenustega sisuliselt identseid teenuseid.

64 Seega tekib küsimus esiteks seoses AG2R-i lisas nr 83 nimetamise asjaoludega ja teiseks selle kohta, milline oli selle asutuse läbirääkimisvabadus, mis tal võis olla tema värbamise üksikasjade osas, ja seoses nende asjaolude mõjuga asjaomase skeemi toimimisviisile tervikuna.

65 Nimelt, olenevalt nendest asjaoludest ja sellest läbirääkimisvabadusest, mida peab eelotsusetaotluse esitanud kohus käesolevas asjas hindama, võib jõuda järeldusele, et AG2R, kuigi tal ei ole tulu saamise eesmärki ja kuigi ta tegutseb solidaarsuse põhimõtte alusel, on majandustegevusega tegelev ettevõtja, kelle tööturu osapooled valisid finants- ja majanduslikel kaalutlustel ettevõtjate seast, kellega AG2R konkureerib tema pakutavate kindlustusteenuste turul.

ELTL artikli 106 lõike 2 kohaldatavus

66 Kui AG2R-i tuleb pidada majandustegevusega tegelevaks ettevõtjaks ELTL artikli 102 tähenduses, siis tähendab ametiasutuste otsus muuta tervishoiukulude täiendava hüvitamise skeemiga liitumine kohustuslikuks Prantsuse käsitööndusliku pagaritoodete tootmise sektorile tervikuna, ilma igasuguse vabastuse võimaluseta, tingimata sellele asutusele ainuõiguse andmist koguda ja hallata selle skeemi raames kõnealuse sektori tööandjate ja töötajate tasutud makseid. Järelikult võib niisugust asutust pidada ainuõigusi omavaks ettevõtjaks ELTL artikli 106 lõike 1 tähenduses (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus Albany, punkt 90; eespool viidatud kohtuotsus Brentjens', punkt 90, ja eespool viidatud kohtuotsus Drijvende Bokken, punkt 80).

67 Kuna nendest ainuõigustest tulenevalt ei ole Prantsuse käsitööndusliku pagaritoodete tootmise sektori ettevõtjatel võimalik makseid teha muu asutuse hallatavasse tervishoiukulude täiendava hüvitamise skeemi, on AG2R-il ühisturu olulisel osal seadusjärgne monopol ning teda võidakse pidada ELTL artikli 102 tähenduses turgu valitseva seisundiga ettevõtjaks (vt analoogia alusel eespool viidatud kohtuotsus Pavlov jt, punkt 126).

68 Siiski tuleneb väljakujunenud kohtupraktikast, et ainuüksi valitseva seisundi tekitamise asjaolu ELTL artikli 106 lõike 1 tähenduses ainuõiguste andmise teel ei ole iseenesest vastuolus ELTL artikliga 102. Liikmesriik rikub neis kahes sättes kehtestatud keelde ainult juhul, kui asjaomane ettevõtja hakkab ainuüksi talle antud ainuõiguste kasutamisega oma turgu valitsevat seisundit kuritarvitama, või siis, kui need õigused võivad tekitada olukorra, milles see ettevõtja hakkab panema toime selliseid kuritarvitusi (vt eespool viidatud kohtuotsus Höfner ja Elser, punkt 29; eespool viidatud kohtuotsus Albany, punkt 93; eespool viidatud kohtuotsus Brentjens', punkt 93, ja eespool viidatud kohtuotsus Drijvende Bokken, punkt 83).

69 Niisugune ELTL artikli 106 lõikega 1 vastuolus olev kuritarvitus esineb eelkõige siis, kui liikmesriik annab ettevõtjale ainuõiguse teatud tegevuse läbiviimiseks ja tekitab olukorra, kus see ettevõtja ei ole ilmselgelt võimeline rahuldama nõudlust, mis sellel turul on niisuguse tegevuse järele (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus Höfner ja Elser, punkt 31, ja eespool viidatud kohtuotsus Pavlov jt, punkt 127).

70 Beaudout keeldumine AG2R-i hallatava skeemiga liitumisest rajaneb väitel, et muud kindlustusettevõtjad pakkusid AG2R-i pakutavatest teenustest suuremaid tagatisi.

71 Esiteks tuleb siiski rõhutada, et see, et Prantsuse käsitööndusliku pagaritoodete tootmise sektori ettevõtjad ei saa oma töötajatele täiendava ravikindlustuse saamiseks pöörduda muude asutuste poole, ning sellest tingitud konkurentsipiirang tulenevad otseselt AG2R-ile antud ainuõigusest (vt analoogia alusel eespool viidatud kohtuotsus Albany, punkt 97; eespool viidatud kohtuotsus Brentjens', punkt 97, ja eespool viidatud kohtuotsus Drijvende Bokken, punkt 87).

72 Teiseks, nagu märkis kohtujurist oma ettepaneku punktis 98, ei nähtu eelotsusetaotluse esitanud kohtu edastatud toimikust ega Euroopa Kohtule esitatud märkustest, et AG2R-i osutatud teenused ei vasta asjaomaste ettevõtjate vajadustele.

73 Neil asjaoludel tuleb veel kontrollida, kas AG2R-ile on antud üldist majandushuvi esindavate teenuste osutamine ELTL artikli 106 lõike 2 tähenduses.

74 Nimelt, nagu nähtub käesoleva kohtuotsuse punktidest 47–52, iseloomustab niisugust tervishoiukulude täiendava hüvitamise skeemi, nagu AG2R-i hallatav skeem, kõrge solidaarsuse tase. Peale selle kehtestab lisa nr 83 AG2R-ile erilised piirangud, eelkõige rahalised piirangud, et tagada kindlustatud isikutele antud kindlustuse jätkusuutlikkus.

75 Beaudout väidab siiski, et niisuguse mehhanismi kehtestamine, mis lubab liitumisest vabastada, ei seaks ohtu põhikohtuasjas vaatluse all olevat skeemi haldava asutuse finantstasakaalu.

76 Sellega seoses tuleb meenutada, et kohtupraktikast tuleneb, et selleks, et ELTL artikli 106 lõike 2 kohaldamise tingimused oleksid täidetud, ei ole tarvis, et üldist majandushuvi esindavat teenust haldava ettevõtja rahanduslik tasakaal või majanduslik elujõulisus oleks ohus. Piisab sellest, kui vaidlusaluste ainuõiguste puudumisel on nurjatud ettevõtjale usaldatud niisuguste eriülesannete täitmine, nagu on täpsustatud temal lasuvate kohustuste ja piirangutega, või nende õiguste säilitamine on vajalik, et nende omanik saaks talle usaldatud üldist majandushuvi esindavaid ülesandeid täita majanduslikult vastuvõetavates tingimustes (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus Albany, punkt 107; eespool viidatud kohtuotsus Brentjens', punkt 107, ja eespool viidatud kohtuotsus Drijvende Bokken, punkt 97).

77 Ent tuleb tõdeda, et juhul kui kaotada vahetustingimus ja sellest tulenevalt AG2R-i ainuõigus hallata tervisekulude täiendava hüvitamise skeemi kõikide Prantsuse käsitööndusliku pagaritoodete tootmise sektori ettevõtjate jaoks, võib see asutus – kuigi ta on lisa nr 83 kohaselt kohustatud pakkuma nende ettevõtjate töötajatele kindlustust nimetatud lisas määratletud tingimustel –, seista silmitsi sellega, et tal ei ole piiratud riskidega kindlustatud isikuid, kuna viimati nimetatud pöörduksid ettevõtjate poole, kes pakuvad neid puudutavas osas sarnaseid või isegi paremaid tagatisi väiksemate maksete eest. Neil asjaoludel tingiks „halbade riskide" suur osa, mida AG2R peab kindlustama, tagatiste maksumuse tõusu, mistõttu see asutus ei saaks enam pakkuda sama kvaliteediga kindlustust vastuvõetava hinnaga.

78 Nii oleks see eelkõige skeemi puhul, mida – nagu põhikohtuasjas vaadeldavat skeemi – iseloomustab solidaarsuse kõrge tase tulenevalt eeskätt maksete kindlasummalisest suurusest ja kohustusest kindlustada kõikide riskide vastu.

79 Nimelt, niisugused piirangud, mis muudavad asjaomase asutuse osutatava teenuse vähem konkurentsivõimeliseks kui sarnane teenus, mida osutavad kindlustusseltsid, kellel ei lasu neid piiranguid, õigustavad selle asutuse ainuõigust hallata niisugust skeemi, ilma et mis tahes liitumisest vabastus oleks võimalik.

80 Järelikult võib niisuguse vahetustingimuse kaotamine, nagu on ette nähtud lisas nr 83, tuua kaasa selle, et asjaomasel asutusel ei ole võimalik täita talle pandud üldist majandushuvi esindavaid ülesandeid majanduslikult vastuvõetavates tingimustes.

81 Seega tuleb ümbersõnastatud küsimuse teisele osale vastata, et kui tegevust, mis seisneb niisuguse tervishoiukulude täiendava hüvitamise skeemi haldamises, nagu on asjassepuutuv põhikohtuasjas, tuleb pidada majanduslikuks – selle kontrollimine on eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne –, siis tuleb ELTL artikleid 102 ja 106 tõlgendada nii, et need ei keela põhikohtuasja asjaoludel ametiasutustel anda kindlustusasutusele ainuõigust hallata seda skeemi, ilma igasuguse võimaluseta, et mõni selle sektori ettevõtja vabastatakse selle skeemiga liitumisest.

Kohtukulud

82 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule märkuste esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (esimene koda) otsustab:

1. **ELTL artiklit 101 koosmõjus ELL artikli 4 lõikega 3 tuleb tõlgendada nii, et see ei keela teha ametiasutustel otsust, millega muudetakse konkreetse sektori tööandjaid ja töötajaid esindavate organisatsioonide taotlusel kohustuslikuks kollektiivsete läbirääkimiste tulemusena sündinud kokkulepe, millega nähakse ette kõikide selle sektori ettevõtjate liitumine ilma vabastuse võimaluseta tervishoiukulude täiendava hüvitamise skeemiga.**

2. **Kui tegevust, mis seisneb tervishoiukulude täiendava hüvitamise skeemi haldamises, tuleb pidada majanduslikuks – selle kontrollimine on eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne –, siis tuleb ELTL artikleid 102 ja 106 tõlgendada nii, et need ei keela põhikohtuasja asjaoludel ametiasutustel anda kindlustusasutusele ainuõigust hallata seda skeemi, ilma igasuguse võimaluseta, et mõni selle sektori ettevõtja vabastatakse selle skeemiga liitumisest.**

Allkirjad